

Globální databáze ženských kvót
Společný projekt
International IDEA a University Stockholm

O kvótách

Z těchto webových stránek se dozvídáme, že použití volebních kvót je rozšířenější, než je všeobecně známo. Rostoucí počet zemí zavádí v současnosti různé typy kvót pro obě pohlaví pro veřejné volby. V jihovýchodní Asii hovoří lidé dokonce o „kvótové horečce“.

V dnešní době tvoří ženy 15 procent poslanců/kyň po celém světě. Nejvíce žen v parlamentu je zastoupeno ve Švédsku s 45,3% křesly, zatímco v jiných legislativách ženy nejsou zastoupeny vůbec, jako např. v Bahrajnu. Počet žen v politice roste pomalým tempem, stále častěji se ozývají hlasy volající po efektivnějších metodách, s jejichž pomocí by byla dosažena rovnost pohlaví v politických institucích. Kvóty představují jeden z těchto mechanismů. Zavedení systémů kvót pro ženy představuje kvalitativní skok do politiky přesných cílů a prostředků. Díky relativní úspěšnosti existuje silná víra v dramatické zvýšení zastoupení žen pomocí tohoto systému. Kvóty s sebou současně přinášejí vážné otázky, a v některých případech, i silný odpor. Co jsou to kvóty a jak kvóty přispívají k politickému posílení žen?

Co jsou to kvóty?

Hlavní myšlenkou systému kvót je získat ženy do politických pozic a zajistit, aby ženy nepředstavovaly jen pár případů v politickém životě.

Volební kvóty pro ženy mohou být konstituční, legislativní nebo mohou mít podobu kvót politické strany. Mohou se vztahovat na počet ženských kandidátů/tek navržených stranou do voleb nebo mohou mít podobu rezervovaných křesel v zákonodárném sboru. V některých zemích se kvóty vztahují na menšiny a vycházejí z regionálních, národnostních, jazykových nebo náboženských rozporů. Téměř všechny politické systémy používají nějaké zeměpisné kvóty, aby zajistily minimální účast pro hustě zalidněné oblasti, ostrovy apod. Tato databáze je ale zaměřena na kvóty týkající se rovnosti pohlaví – to znamená ženské kvóty pro volený úřad.

Systémy kvót si kladou za cíl zajistit, aby ženy tvořily alespoň „kritickou menšinu“ 30ti až 40ti procent.

Kvóty pro ženy znamenají, že ženy musí tvořit určité procento členů/nek nějakého orgánu, ať už je to kandidátní listina, parlamentní shromáždění, výbor nebo vláda. Systémy kvót představují břemeno ve výběru ne pro jednotlivou ženu, ale pro ty, kdo

tento proces řídí. Základní myšlenkou tohoto systému je vybrat ženy na politické pozice a zajistit, aby ženy nebyly izolovány v politickém životě. Předcházející představy rezervovaných křesel pro jednu nebo několik málo žen představují vágní a vše zahrnující kategorii „žen“ a nejsou již považovány za dostatečné. Dnes si systémy kvót kladou za cíl zajistit, aby ženy tvořily alespoň „kritickou menšinu“ 20ti, 30ti nebo 40ti procent, nebo aby dokonce zajistily opravdovou rovnováhu pohlaví 50 na 50 procent. V některých státech jsou kvóty užívány jako dočasné opatření, tak říkajíc, než budou odstraněny bariéry pro vstup žen do politiky. Většina zemí s kvótami ale ve skutečnosti jejich používání neomezila.

Většina kvót má za cíl zvýšit zastoupení žen, protože problém, který je třeba řešit, představuje zpravidla nedostatečné zastoupení žen – tento fakt je zvláště závažný, neboť ve všech zemích tvoří ženy zpravidla 50 procent obyvatelstva. Volební kvóta týkající se regulace pohlaví může např. požadovat, aby alespoň 40 procent kandidátů/tek na volební listině byly ženy. Minimální požadavek na ženy s sebou nese maximum nastavené pro zastoupení mužů. Protože ženy jsou nedostatečně zastoupeny všude v politických institucích, má ve srovnání s minulostí většina regulací za cíl zabezpečit ženám minimum křesel.

Některé kvótové systémy jsou však konstruovány jako neutrální, a mají za cíl napravit nedostatečné zastoupení jak žen, tak mužů, nebo stanovit maximum pro obě pohlaví. V tomto případě podmínka zní, že žádné z pohlaví nesmí obsadit více než 60 procent a méně než 40 procent křesel.

Kvóta padesát na padesát je ve své podstatě neutrální a stanovuje také maximum pro zastoupení žen, což se o minimálním požadavku na zastoupení žen ve skutečnosti říci nedá.

Pojetí „dvojitých kvót“ je používáno u systému kvót, který požaduje nejenom určité procento žen na volební listině, ale zabraňuje také tomu, aby ženské kandidátky byly umístěny ve spodní části listiny s malou nadějí na zvolení. Argentina a Belgie jsou příklady zemí se zákonným požadavkem na dvojité kvóty.

Různé systémy kvót

Existuje několik různých typů kvót. Mezi nejběžnější patří:

Konstituční kvóta pro národní parlament: Tato ustanovení jsou zakotvena jako závazná v ústavě dané země. Příkladem jsou Burkina Faso, Nepál, Filipíny a Uganda.

Kvóta nebo směrnice volebního zákona pro národní parlament: Tyto kvóty se vyskytují v národní legislativě nebo směrnicích dané země. Legislativní kvóty se hodně používají v Latinské Americe a také např. v Belgii, Srbsku, Bosně a Hercegovině a v Súdánu.

Kvóty politických stran pro volební kandidáty: Jedná se o pravidla nebo plány stanovené politickými stranami s cílem zahrnout určité procento žen jako volební kandidátky. Mohou to také být kvóty pro vnitřní strukturu strany, ale tato webová stránka se o nich nezmiňuje. V některých zemích, např.

Argentině, Bolívii, Ekvádoru, Německu, Norsku a Švédsku, je mnoho politických stran, které přijaly některá z těchto ustanovení. V některých zemích přijaly kvóty pouze jedna nebo dvě strany. Pokud však většinová strana v zemi používá kvóty, jako Africký národní kongres v Jižní Africe, má tento fakt podstatný vliv na všeobecné zastoupení žen. Zatím však většina politických stran na světě kvóty nepoužívá.

Kromě výše uvedeného rozdělení existuje ještě další typ kvót:

Konstituční nebo legislativní kvóta pro podnárodní vlády: Jedná se o kvóty obsažené v ústavě nebo legislativě, které požadují nebo stanovují cíle vytvořit pro ženy určité procento kandidátek na podnárodní vládní úrovni (včetně místní, oblastní nebo státní/provinciální úrovně). Příkladem je Indie.

Kvóty pracují různě v různých volebních systémech. Kvóty se nejnadhěji zavádějí v systémech poměrného zastoupení. Kvóty však byly také realizovány v některých většinových systémech, jak ukazují tyto webové stránky. Ale i v systémech poměrného zastoupení mohou mít některé politické strany a strany v některých volebních obvodech problémy při uplatňování kvót, protože kvóta může být viděna jako zasahování do běžných výsad organizace místní strany vybrat si své vlastní kandidáty/ky.

Kvóty: Pro a proti

Kvóty představují kontroverzní opatření. Byly prezentovány různé argumenty pro a proti zavedení kvót jako prostředku ke zvýšení politické přítomnosti žen. Zde jsou některá pro a proti:

Proti

Kvóty jsou proti principu rovné příležitosti pro všechny, protože ženám je dáována přednost před muži.

Kvóty jsou nedemokratické, protože voliči/ky by měli moci rozhodnout, kdo bude zvolen.

Z kvót vyplývá, že politici/čky jsou voleni na základě pohlaví, ne na základě kvalifikace, a že kvalifikovanější kandidáti/ky jsou odsunuti stranou.

Mnoho žen nechce být voleno jen proto, že jsou ženy.

Zavedením kvót se vytváří značné konflikty uvnitř organizace strany.

Pro

Ženské kvóty nediskriminují, ale odstraňují skutečné překážky, které brání ženám sdílet spravedlivě politická křesla.

Kvóty s sebou nesou fakt, že ve výboru nebo shromáždění je spolu několik žen a tak se minimalizuje tlak, kterému jsou ženy vystaveny.

Ženy jako občanky mají právo na rovné zastoupení.

Ženské zkušenosti jsou v politickém životě potřebné.

Volby jsou o zastoupení, ne o vzdělání.

Ženy jsou kvalifikovány stejně jako muži, ženská kvalifikace je ale degradována a minimalizována v politickém systému, kde dominují muži.

Ve skutečnosti jsou to politické strany, kdo řídí nominace, ne primárně voliči, kteří rozhodují, kdo bude zvolen, takže kvóty nejsou porušováním práv voličů/ček.

Zavedení kvót může způsobit konflikty, ale ty mohou být jen dočasné.

Dvě pojetí rovnosti

Obecně představují ženské kvóty posun od jednoho pojetí rovnosti ke druhému. Klasická liberální představa rovnosti byla představa „rovných příležitostí“ nebo „konkurenčních příležitostí“. Odstranění formálních bariér, např. přiznání volebního práva ženám, bylo považováno za dostatečné. Zbytek byl na ženě samotné.

Následně po silném feministickém hnutí v posledních dvou desetiletích nabývá druhé pojetí rovnosti na vyšší závažnosti a podpoře: pojetí „rovnosti výsledku“. Důvodem je, že skutečně rovná příležitost neexistuje jenom díky odstranění formálních překážek. Přímá diskriminace a komplexní model skrytých překážek brání ženám v tom, aby získaly svůj podíl na politickém vlivu. Kvóty a jiné formy pozitivních opatření představují tudíž prostředek dosažení rovnosti výsledku. Tento argument je založen na zkušenosti, že rovnosti jako cíle nelze dosáhnout formálními rovnými zacházeními jakožto prostředku. Existují-li překážky, argumentuje se tím, že kompenzační opatření se musí zavádět jako prostředek dosažení rovnosti výsledku. Z tohoto úhlu pohledu nepředstavují kvóty diskriminaci (vůči mužům), ale kompenzaci za strukturální překážky, s kterými se ženy setkávají ve volebním procesu.

Fungují kvóty?

Z této webové stránky je možné vidět, kolik zemí přijalo konstituční kvóty, kolik legislativní kvóty anebo jak jednotlivé politické strany v dané zemi realizovaly své vlastní kvóty. Webové stránky však neukazují, zda jsou požadavky na kvóty skutečně *plněny*. Protože webové stránky podávají pouze informace o pravidlech pro kvóty, která byla přijata (ale už ne o jejich realizaci v praxi), není možné činit závěry o propojení mezi typem nařízení a zastoupením žen. Mnohá nařízení pro kvóty nejsou řádně realizována. A přesto se může zastoupení žen zvýšit jako výsledek pouhé debaty o zavedení kvót.

I přesto, že se konstituční dodatky a nové volební zákony mohou zdát více nařizující, není vůbec zřejmé, zda je tato metoda efektivnější co se týče realizace než kvóty politických stran. To vše záleží na aktuálních pravidlech a možných sankcích za nesplnění. Je třeba odlišit kvóty pro (1) fond potencionálních voličů/ček (2) nominované kandidáty/ky (3) zvolené kandidáty/ky. Existují vzory požadavků kvót, které se vztahují na tyto tři úrovně, ale většina systémů kvót se týká druhé úrovně. V tomto směru je zásadní otázka: tam, kde jsou kvóty specifikovány (např. 40%), jsou ženy na seznámech nebo v obvodech s reálnou šancí na zvolení, t.j. na pozicích, kde lze vyhrát? Částečně neúspěšný „užší výběr samotných žen“ přijatý Labour Party ve Velké Británii je příkladem první úrovně, která definuje fond, ze kterého může výběrová komise vybírat kandidáty/ky. „Rezervovaná křesla pro ženy“ představuje odlišný systém kvót, ve kterém je určitý počet křesel rezervován ženám, např. v Ugandě, kde je určitý počet regionálních křesel vyhrazen pro ženy.

Výsledek zavádění kvót by měl být studován jak z hlediska kvantity, tak kvality. Volební statistiky nám poskytují údaje o počtech zvolených žen. Oficiální volební statistiky v mnoha zemích ale bohužel neposkytují údaje o kandidátech/kách *nominovaných* do voleb podle pohlaví. Ty pak musí být poskytovány jinou cestou, i přes politické strany. Vliv kvót by měl také být studován z hlediska kvality, a měly by být prošetřovány plánované i neplánované následky (např. stigmatizace, skleněný strop, který může zabraňovat ženám, aby zvyšovaly své počty nad stanovené požadavky kvót, nebo neplánované názorové platformy mezi různými skupinami žen.

Použití kvót je ve zvýšené míře ovlivněno mezinárodním doporučením a celonárodní inspirací. Bohužel neexistuje mezinárodní pojetí kvót, protože kvóty jsou v různých zemích konfrontovány s různými kontexty. Kvóty v sobě neodstraňují všechny ostatní bariéry pro plné občanství žen. Jeví se důležité, aby kvóty nebyly ukládány jen seshora, ale spočívaly v základní mobilizaci žen a v aktivní účasti ženských organizací. Je však třeba dalšího výzkumu, co se týče účinku kvót posuzovaného v různých politických systémech. „Kvóťová horečka“ však ovlivnila svět – ženy čekaly již příliš dlouho.

Napsala Drude Dahlerup, profesorka politických věd, Universita Stockholm, Švédsko

Tato část je částečným výňatkem z práce Drude Dahlerup: „Používání kvót ke zvýšenému zastoupení žen v politice“, v International IDEA. 1998: Ženy v parlamentu. Nad rámec čísel. Aktualizovaná verze viz na síti: www.idea.int. Drude Dahlerup provádí v současné době výzkumný projekt s názvem „Volební kvóty – klíč k rovnosti?“ o rozvláčných polemikách týkajících se kvót a toho, jak současné kvóty ve světě pracují. Projekt je financován Švédskou radou pro výzkum.